

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshedotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

## **Laki**

### **potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti  
*muutetaan* potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 15 § ja  
*lisätään* lakiin uusi 2 a luku seuraavasti:

## **2 a LUKU**

### **Päätöksenteossa tukeminen**

#### **9 a § Päätöksenteon tukemisen edellytykset**

Maakunta voi tehdä päätöksen potilaan päätöksenteon tukemisesta siten kuin tässä luvussa säädetään, jos potilaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista terveyden- ja sairaanhoitoaan koskeva tahtonsa taikka ymmärtää terveyden- ja sairaanhoitoaan koskevia selvityksiä ja hän ei saa terveyden- ja sairaanhoitoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lainsäädännön nojalla.

#### **9 b § Päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireille tulo**

Päätöksenteossa tukemista koskeva asia tulee vireille potilaan terveydenhuollon järjestämisestä vastaavalle maakunnalle tehtävällä ilmoituksella tai maakunnan omasta aloitteesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen saa tehdä potilas itse, hänen laillinen edustajansa, lähiomaisensa tai muu läheisensä taikka häntä hoitava lääkäri.

#### **9 c § Päätöksenteossa tukeva henkilö**

Potilaan terveydenhuollon järjestämisestä vastaava maakunta tekee potilasta kuultuaan päätöksen päätöksenteossa tukevasta henkilöstä, jos potilas ei tätä vastusta. Päätöksestä on käytävä ilmi, mitä asioita tuettu päätöksenteko koskee.

Päätöksenteossa tukevan henkilön on annettava kirjallinen suostumuksensa tehtävään.

Päätöksenteossa tukevan henkilön on oltava tehtävänsä sopiva. Sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävään esitetyn henkilön suhde potilaaseen sekä tehtävän laatu ja laajuus. Tehtävään ei saa nimetä henkilöä, joka on palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan taikka jolla on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee.

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

### **9 d § Päätöksenteossa tukevan henkilön asema ja tehtävät**

Päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä on selvittää potilaalle tämän käytettävissä olevat terveydenhuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset siten, että potilas ne riittävästi ymmärtää, sekä auttaa potilasta tämän tahdon muodostamisessa ja sen ilmaisemisessa niin, että potilaan saama hoito vastaa tämän tahtoa.

Päätöksenteossa tukeva henkilö ei tee päätöksiä potilaan puolesta.

Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä on oikeus olla läsnä käsiteltäessä asiaa, jossa hän 9 c §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen perusteella tukee potilasta päätöksenteossa.

Edellä 9 c §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tehneen maakunnan on vapautettava päätöksenteossa tukeva henkilö tehtävistään tämän omasta tai potilaan pyynnöstä taikka jos päätöksenteossa tukeva henkilö ei enää täytä 9 c §:n 3 momentissa tarkoitettuja tehtävään nimetyille henkilölle asetettuja sopivuutta ja riippumattomuutta koskevia edellytyksiä.

### **9 e § Tiedonsaantioikeus**

Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä on niissä asioissa, joita 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös koskee, oikeus saada tiedot, joihin potilaalla itsellään on oikeus.

### **9 f § Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus**

Tässä luvussa säädettyä tehtävää hoidettaessa saatujen asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen salassapitoon sekä tehtävän hoidossa saatuja tietoja koskevaan vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 22 - 24 §:ää ja 35 §:ää myös silloin, kun kysymys ei ole mainitussa laissa tarkoitetun viranomaisen asiakirjasta.

### **15 § Muutoksenhaku**

Tämän lain 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/2009) säädetään. Muutosta saa hakea potilas itse, hänen laillinen edustajansa tai ilmoituksen tekijä.

---

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

---

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

## **Laki**

### **sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

*lisätään* sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettuun lakiin (812/2000) uusi 2 a luku ja 28 a § seuraavasti:

## **2 a luku**

### **Päätöksenteossa tukeminen**

#### **13 a § Päätöksenteon tukemisen edellytykset**

Maakunta voi tehdä päätöksen asiakkaan päätöksenteon tukemisesta siten kuin tässä luvussa säädetään, jos asiakkaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista sosiaalihuoltoaan koskeva tahtonsa taikka ymmärtää sosiaalihuoltoaan koskevia selvityksiä ja hän ei saa sosiaalihuoltoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lainsäädännön nojalla.

#### **13 b § Päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireille tulo**

Päätöksenteossa tukemista koskeva asia tulee vireille asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavalle maakunnalle tehtävällä ilmoituksella tai maakunnan omasta aloitteesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen voi tehdä asiakas itse, hänen laillinen edustajansa, lähiomaisensa tai muu läheisensä taikka hänen sosiaalihuollostaan vastaava sosiaalihuollon ammattihenkilö.

#### **13 c § Päätöksenteossa tukeva henkilö**

Asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisestä vastaava maakunta voi asiakasta kuultuaan tehdä päätöksen päätöksenteossa tukevasta henkilöstä, jos asiakas ei tätä vastusta. Päätöksestä on käytävä ilmi, mitä asioita päätöksenteossa tukeminen koskee.

Päätöksenteossa tukevan henkilön on annettava kirjallinen suostumuksensa tehtävään.

Päätöksenteossa tukevan henkilön on oltava tehtävänsä sopiva. Sopivuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävään esitetyn henkilön suhde asiakkaaseen sekä tehtävän laatu ja laajuus. Tehtävään ei saa nimetä henkilöä, joka on palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan taikka jolla on odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee.

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshedotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

### **13 d § Päätöksenteossa tukevan henkilön asema ja tehtävät**

Päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä on selvittää asiakkaalle tämän käytettävissä olevat sosiaalihuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset siten, että asiakas ne riittävästi ymmärtää, sekä auttaa asiakasta tämän tahdon muodostamisessa ja sen ilmaisemisessa niin, että asiakkaan saama sosiaalihuolto vastaa tämän toivomuksia ja yksilöllisiä tarpeita.

Päätöksenteossa tukeva henkilö ei tee päätöksiä asiakkaan puolesta.

Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä on oikeus olla läsnä käsiteltäessä asiaa, jossa hän 13 c §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen perusteella tukee asiakasta päätöksenteossa.

Edellä 13 c §:n 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tehneen maakunnan on vapautettava päätöksenteossa tukeva henkilö tehtävistään tämän omasta tai asiakkaan pyynnöstä taikka jos päätöksenteossa tukeva henkilö ei enää täytä 13 c §:n 3 momentissa tarkoitettuja tehtävään nimetyille henkilölle asetettuja sopivuutta ja riippumattomuutta koskevia edellytyksiä.

### **13 e § Tiedonsaantioikeus**

Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä on niissä asioissa, joita 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös koskee, oikeus saada tiedot, joihin asiakkaalla itsellään on oikeus.

### **13 f § Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus**

Tässä luvussa säädettyä tehtävää hoidettaessa saatujen asiakirjojen ja niihin sisältyvien tietojen salassapitoon sekä tehtävän hoidossa saatuja tietoja koskevaan vaitiovelvollisuuteen sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 22 - 24 §:ää ja 35 §:ää myös silloin, kun kysymys ei ole mainitussa laissa tarkoitetun viranomaisen asiakirjasta.

### **28 a § Muutoksenhaku**

Tämän lain 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/2009) säädetään. Muutosta saa hakea asiakas itse, hänen laillinen edustajansa tai ilmoituksen tekijä.

---

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

## Yksityiskohtaiset perustelut

Valinnanvapauslainsäädännön myötä esitetään potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin lisättäväksi uusi luku päätöksenteossa tukemisesta (tuettu päätöksenteko). Tällä hetkellä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetään omassa laissaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista omassaan. Tämän vuoksi säännökset sijoitettaisiin kahteen eri lakiin. Uudet säännökset olisivat kuitenkin kummassakin laissa saman sisältöiset. Valinnanvapauslainsäädäntöön sisältyisi potilaille ja asiakkaille erilaisia valinnanmahdollisuuksia muun muassa suoran valinnan palvelut, maksuseteli, asiakasseteli ja henkilökohtainen budjetti. Näissä erilaisissa valintatilanteissa asiakkaat voivat tarvita tukea valintoja tehtäessä. Tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset sisällytettäisiin potilaslakiin ja sosiaalihuollon asiakaslakiin sen vuoksi, että myös muissa terveydenhuollon ja sosiaalihuollon palveluissa kuin valinnanvapautta koskevilla palveluilla asiakkaat voivat tarvita tukea, jos esimerkiksi asiakkaalle ei ole holhoustoimilain 29 §:n nojalla määrätty edunvalvojaa henkilöä koskeviin asioihin tai asiakkaalla ei ole potilaslain 6 §:n tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n mukaisia omaisia tai muita läheisiä henkilöitä.

### 1. Laki potilaan asemasta ja oikeuksista

#### 2 a luku **Päätöksenteossa tukeminen**

**9 a §. Päätöksenteossa tukeminen.** Maakunta voisi tehdä päätöksen potilaan tarvitsemasta tuetusta päätöksenteosta. Päätöksenteossa tukemisella tarkoitettaisiin sitä, että päätöksenteossa tukeva henkilö selvittää potilaalle tämän käytettävissä olevat toiminta- tai päätösvaihtoehdot ja niiden vaikutukset potilaan ymmärtämällä tavalla siten, potilas voi tehdä terveydenhuoltoaan koskevat ratkaisut omaehtoisesti. Potilaan päätöksentekoa voitaisiin tukea hänen henkilöään koskevilla asioissa, jos hänellä on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista terveyden- tai sairaanhoitoaan koskeva tahtonsa taikka hänellä on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia ymmärtää terveydenhuoltoaan koskevia terveydenhuollon ammattihenkilöstön antamia selvityksiä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että hän ei saa terveyden- ja sairaanhoitoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lain nojalla. Ehdotetussa pykälässä mainituin edellytyksin voitaisiin käynnistää menettely, jossa potilaan avuksi nimettäisiin yksi tai useampi häntä päätöksenteossa tukeva henkilö.

Ehdotettuja säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi annettaessa terveydenhuoltoa henkilölle, jolla on kehitysvamma, muistisairaus, oppimishäiriö, aivovamma tai mielenterveysongelma taikka jokin autismin kirjon kuuluva kehityshäiriö. Potilasta voitaisiin tukea päätöksenteossa terveydenhuollon eri vaiheissa riippuen hänen yksilöllisestä tuen tarpeestaan. Tuen tarve voi kohdistua tahdon muodostamiseen silloin, kun potilaalla on vaikeuksia ymmärtää käytettävissään olevat vaihtoehdot tai niiden merkitys. Potilas voisi myös saada tukea tahtonsa ilmaisemisessa silloin, kun hänellä on vaikeuksia kommunikoida.

Henkilön omaa päätöksentekoa voitaisiin tukea siten, että häntä autettaisiin ymmärtämään päätettävän asian tausta, sisältö ja merkitys ja hänelle esitettäisiin erilaisia toiminta- tai päätösvaihtoehtoja sekä niiden mahdollisia hyviä ja huonoja puolia. Päätöksentekoon varattaisiin riittävästi aikaa, ja tarvittaessa tukihenkilö hankkisi asiassa lisäselvitystä. Päätöksenteossa tukemiseen kuuluisi myös tuettavan henkilön toiveiden selvittäminen ja niistä kertominen sekä tukeminen päätösten toteuttamisessa.

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset voisivat tulla sovellettaviksi silloin, kun potilaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista tahtonsa saamansa terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä. Kysymykseen tulisivat tilanteet, joissa potilas ei ilman apua pysty ilmaisemaan hoitoa koskevaa tahtoaan ymmärrettävällä tavalla, mutta hän kykenisi siihen asianmukaisesti autettuna. Kysymykseen tulisivat myös tilanteet, joissa potilaan oma päätöksenteko ei olisi mahdollista ilman, että tukihenkilö selvittäisi hänelle hänen käytettävissään olevat vaihtoehdot ja ratkaisujen vaikutukset niin, että hän ne riittävästi ymmärtää. Päätöksenteossa tukemista voitaisiin käyttää yksinomaisena keinona potilaan tukemiseksi tai yhdistettynä muiden lakien mukaisiin keinoihin, kuten tulkkaukseen ja henkilökohtaiseen apuun.

Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset voisivat tulla sovellettaviksi myös silloin, kun potilaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia ymmärtää terveyden- ja sairaanhoitoaan koskevia selvityksiä. Tällaisia selvityksiä voisivat olla esimerkiksi lääkemääräykset, hoito-ohjeet, tutkimusta tai lääkinnällistä kuntoutusta koskevat suunnitelmat ja muut vastaavat suulliset tai kirjalliset selvitykset.

Edellytyksenä päätöksenteossa tukemista koskevien säännösten soveltamiselle olisi kummassakin edellä mainitussa tilanteessa lisäksi se, että potilas ei saa terveydenhuoltoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lain nojalla, esimerkiksi holhoustoimilain 29 §:n tai potilaslain 6 §:n nojalla. Potilaalle soveltumattomasta tuesta olisi kysymys esimerkiksi silloin, kun hän ei ainakaan toistaiseksi olisi edunvalvonnan tarpeessa mutta ei kuitenkaan pärjäisi kokonaan ilman tukea. Riittämättömästä tuesta voisi olla kysymys esimerkiksi tilanteessa, jossa potilaalle olisi nimetty vanhuspalvelulain mukainen vastuutyöntekijä tai vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen avustaja, mutta näillä keinoilla ei kuitenkaan pystyittäisi riittävästi tukemaan potilasta, jolla on vaikeuksia muodostaa tai ilmaista tahtonsa päätöksenteon yhteydessä. Päätöksenteossa tukemisen säännökset olisivat täydentäviä ja viimesijaisia suhteessa muihin tuen ja avun muotoihin.

Päätöksenteossa tukeminen poikkeaa monelta osin olemassa olevasta edunvalvontajärjestelmästä. Päätöksenteossa tukemisella pyritään mahdollistamaan potilaan oma päätöksenteko ja itsemääräämisoikeus, kun taas edunvalvoja tulee päämiehensä sijaan tai rinnalle tekemään päätöksiä asioissa, joita edunvalvojan määräys koskee. Edunvalvojan tehtävänä on pääsääntöisesti edustaa päämiestä tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa. Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset soveltuisivat ensisijaisesti, mutta ei yksinomaan, lääketieteellisistä hoito- ja tutkimustoimenpiteistä päättämiseen ja muuhun tosiasialliseen hallintotoimintaan terveydenhuollon alalla. Edunvalvojalla saattaa olla suuri joukko päämiehiä, joiden asioita hän hoitaa. Päätöksenteossa tukemista koskevien säännöksiin mukaan potilaan päätöksentekoa tukisi henkilö, joka tuntee hänet ja kykenee kommunikoimaan hänen kanssaan. Tarkoituksena on nimenomaisesti mahdollistaa omaehtoinen päätöksenteko henkilölle, jolla on pysyviä, pitkäaikaisia tai toistuvia vaikeuksia muodostaa tai ilmaista tahtonsa, mutta joka kuitenkin kykenee autettuna päättämään omasta puolestaan. Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset olisivat viimesijaisia suhteessa muihin avun ja tuen muotoihin. Jos kuitenkin edunvalvontajärjestelmä soveltuisi ja olisi riittävä vastaamaan potilaan tuen tarpeeseen, hänelle ei olisi perusteltua nimetä päätöksenteossa tukevaa henkilöä.

Terveydenhuollon palvelujen järjestäjän ja tuottajan olisi pyrittävä antamaan potilaalle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa hoitonsa suunnitteluun ja toteuttamiseen päätöksenteossa tukevan henkilön avulla. Päätöksenteosta tukevaa henkilöä voitaisiin käyttää apuna myös silloin, kun kyse ei ole hallintolaissa tarkoitettua hallintoasian käsittelystä. Näin uudet säännökset voisivat

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

tulla sovellettaviksi myös tosiasiallisessa hallintotoiminnassa. Tältä osin järjestelmä poikkeaisi hallintolain avustajaa koskevasta sääntelystä, jota se monelta muulta osin muistuttaa. Päätöksenteossa tukemista koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi merkittävien hoitoa koskevien ratkaisujen tekemiseen, hoitosuunnitelman, yksilöllisen itsemääräämisoikeussuunnitelman ja muiden suunnitelmien laatimiseen, suostumusten antamiseen, kieltojen tekemiseen sekä tärkeiden päivittäistä hoitoa tai kohtelua koskevien ratkaisujen tekemiseen niin, että ne vastaavat potilaan tahtoa.

**9 b §.** *Päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireilletulo.* Pykälän 1 momentin mukaan päätöksenteossa tukemista koskeva asia tulisi vireille potilaan terveydenhuollosta vastaavalle maakunnalle tehtävällä ilmoituksella tai maakunnan omasta aloitteesta. Pykälän 2 momentin mukaan ilmoituksen päätöksenteossa tukemisen tarpeessa olevasta henkilöstä voisi tehdä potilas itse, hänen laillinen edustajansa taikka lähiomaisensa tai muu läheisensä taikka häntä hoitava lääkäri. Potilasta hoitavalla lääkärillä on potilaan lähimpiin ulkopuolisista tahoista lähtökohtaisesti parhaat edellytykset arvioida potilaan tarvetta tuettuun päätöksentekoon.

Ilmoituksen tekemiselle ei asetettaisi tarkempia muotovaatimuksia. Näin ollen asian vireilletuloon sovellettaisiin hallintolain yleissäännöksiä. Pääsääntönä olisi siten kirjallinen vireillepano, mutta asiaa käsittelevän viranomaisen suostumuksella ilmoitus voitaisiin tehdä myös suullisesti. Tämä olisi perusteltua esimerkiksi silloin, kun ilmoitus tehtäisiin toimivaltaisessa viranomaisessa muun asian käsittelyn yhteydessä. Jos potilas itse saattaisi päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireille terveyden- ja sairaanhoidon järjestämisestä vastaavassa viranomaisessa, viranomaisen tulisi tarvittaessa neuvoa ja avustaa potilasta siten kuin hallintolain 7 ja 8 §:ssä säädetään.

**9 c §.** *Päätöksenteossa tukeva henkilö.* Pykälän 1 momentin mukaan palvelujen järjestämisestä vastaava maakunta tekisi laissa säädettyihin edellytyksiin päätöksen potilasta päätöksenteossa tukevasta henkilöstä, jos viranomaisen arvioisi potilaan olevan potilaslain uusien säännösten tarkoittamalla tavalla päätöksenteossa tukemisen tarpeessa.

Potilasta tulisi hallintolain 34 §:n mukaisesti kuulla ennen päätöksen tekemistä. Potilaalle ei missään tilanteissa voitaisi nimetä päätöksenteossa tukevaa henkilöä hänen tahtonsa vastaisesti, ja tällaista henkilöä nimettäessä potilaan oma tahto olisi aina lähtökohtana. Silloin, kun asia tulisi vireille muutoin kuin potilaan aloitteesta, viranomaisen tulisi viipymättä kuulla potilasta. Jos potilas vastustaisi päätöksenteossa tukevan henkilön nimeämistä, asian käsittely päättyisi tähän. Päätöksenteossa tukeminen perustuisi siis aina potilaan ja päätöksenteossa tukevaksi henkilöksi nimettävän myötävaikutukseen.

Potilaalle voitaisiin nimetä joko yksi tai useampi päätöksenteossa tukeva henkilö. Päätöksenteossa tukemista koskevasta päätöksestä tulisi käydä selvästi ilmi, mitä asioita päätöksenteossa tukeminen koskee. Päätöksestä tulisi myös käydä ilmi tehtävään nimettyjen henkilöiden keskinäinen tehtävänkoko ja mahdollinen etusijajärjestys, jos tehtävään nimettäviä henkilöitä on useampia. Päätöksenteossa tukeva henkilö voitaisiin potilaan tarpeiden mukaan nimetä toistaiseksi tai määräajaksi taikka tietyn asian käsittelyä varten.

Päätöksenteossa tukevia henkilöitä voisivat olla omaisten ja läheisten lisäksi esimerkiksi järjestöissä toimivat vapaaehtoistyöntekijät. Tuettua päätöksentekoa koskeva järjestelmä olisi myös toteutettavissa maakuntien välisin yhteistoimintasopimuksin niin, että maakunnat osoittaisivat vastavuoroisesti toisilleen työntekijöitä käytettäväksi tähän tehtävään. Tuetun päätöksenteon

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshedotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

palvelut voitaisiin myös hankkia muulta tuottajalta. Päätöksenteossa tukevaa henkilöä valittaessa olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, millaisen tuen tarpeessa potilas on. Tukihenkilön pitäisi esimerkiksi hallita potilaan käyttämä kommunikaatiokeino.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tulisi antaa kirjallinen suostumuksensa tehtävään.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tulisi olla tehtävänsä sopiva. Sopivuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa tehtävään esitetyn henkilön suhde potilaaseen. Useassa tapauksessa saattaisi olla tarpeellista varmistua esimerkiksi siitä, että tehtävään ehdotettu henkilö kykenee hyvään yhteistyöhön potilaan kanssa. Tehtävän laadusta ja laajuudesta saattaisi myös aiheutua vaatimuksia päätöksenteossa tukevan henkilön valintaan. Hyvin nuorella henkilöllä ei välttämättä olisi tehtävän edellyttämää taitoa ja kokemusta, kun 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen kirjattuja asioita olisi lukumääräisesti paljon.

Tehtävään nimettävä henkilö ei saisi olla palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan. Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä ei saisi olla sellaista sidonnaisuutta palvelujen järjestäjään tai tuottajaan, että se vaarantaisi hänen edellytyksensä tukea potilasta puolueettomasti. On selvää, että tuottajan palveluksessa olevalla, potilaan hoitoon osallistuvalla henkilöllä ei yleensä ole edellytyksiä tukea potilasta hänen päätöksenteossaan silloin, kun asiassa on kyse nimenomaan saman tuottajan potilaalle antamasta hoidosta. Näissä tapauksissa hänen palvelussuhteensa tuottajaan muodostaa sellaisen sidonnaisuuden, joka estäisi hänen toimimisensa potilasta päätöksenteossa tukevana henkilönä.

Tehtävään nimettävällä henkilöllä ei myöskään saisi olla henkilökohtaista intressiä asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee. Jos tukihenkilöksi ehdotetulla henkilöllä olisi odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee, häntä ei saisi nimetä tehtävään. Koska kysymyksessä olisivat yleensä potilaan henkilöä koskevat asiat, on oletettavaa, että hallintolain intressijääviyttä vastaava esteellisyysperuste toteutuisi tuetussa päätöksenteossa vain harvoin. Nämä seikat jäisivät viime kädessä asiaa käsittelevän maakunnan harkittaviksi. Soveltuvuutta ei voitaisi tehtävän luonne huomioon ottaen kuitenkaan arvioida kovin ankarasti, eikä päätöksenteossa tukevalle henkilölle asetettaisi esimerkiksi koulutusta koskevia kelpoisuusvaatimuksia.

Jos potilas on itse nimennyt henkilön, jonka hän haluaisi tukevan päätöksentekoaan, viranomaisen voisi nimetä tehtävään muun henkilön ainoastaan, jos potilaan nimeämää henkilöä olisi pidettävä tehtävään soveltumattomana tai potilaan nimeämä henkilö ei olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla riippumaton suhteessa palveluiden järjestäjään ja tuottajaan tai tuettua päätöksentekoa koskevaan asiaan.

**9 d §. Päätöksenteossa tukevan henkilön asema ja tehtävät.** Pykälän 1 momentin mukaan terveydenhuollon palvelujen järjestäjän ja tuottajan olisi pyrittävä antamaan laissa säädetyt päätöksenteossa tukemisen edellytykset täyttävälle potilaalle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa hoitonsa suunnitteluun ja toteuttamiseen päätöksenteossa tukevan henkilön avulla. Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä olisi oikeus olla läsnä viranomaisessa ja potilasta hoitavassa toimintayksikössä silloin, kun käsitellään asiaa, jossa hän 9 c §:n 1 momentin mukaisen päätöksen perusteella tukee potilasta päätöksenteossa. Päätöksenteosta tukevaa henkilöä tulisi voida käyttää apuna myös silloin, kun kyse ei ole hallintolaissa tarkoitettusta hallintoasian käsittelystä, vaan tukea voitaisiin käyttää



Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

esimerkiksi hoidon suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä muissa tosiasiallisesti hallintotoiminnaksi luonnehdittavissa toimitissa.

Päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä olisi selvittää potilaalle tämän käytettävissä olevat terveydenhuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset niin, että potilas ne riittävästi ymmärtää, sekä auttaa potilasta tämän tahdon muodostamisessa ja ilmaisemisessa niin, että potilaan saama terveyden- ja sairaanhoito vastaa tämän tahtoa siten kuin potilaslain 6 §:n 2 momentissa säädetään. Terveydenhuoltoa annettaessa on kuitenkin otettava huomioon, että potilaalla ei ole oikeutta saada mitä tahansa haluamaansa hoitoa, vaan lääkäri päättää potilaan hoidosta lääketieteellisin perustein ja yhteisymmärryksessä tämän kanssa.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksenteossa tukeva henkilö ei tässä toimessaan tee päätöksiä potilaan puolesta. Tilanne on toinen, jos hän toimii esimerkiksi erillisen valtuutuksen johdosta potilaan asiamiehenä. Tällöin hänellä on valtuutuksen rajoissa oikeus toimia potilaan nimissä eikä ainoastaan tukea hänen päätöksentekoaan nyt esitettävien säännösten mukaisella tavalla.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöksenteossa tukevalla henkilöllä on oikeus on läsnä, kun käsitellään potilaan kanssa niitä terveydenhuollon alaan kuuluvia asioita, jotka on todettu maakunnan antamassa päätöksessä.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön 9 c §:n 1 momentin mukaisesti nimenneen viranomaisen tulisi vapauttaa päätöksenteossa tukeva henkilö tehtävistään tämän omasta tai tuettavan henkilön pyynnöstä taikka jos mainittu viranomainen perustellusti katsoo, että tukihenkilö ei enää täytä 9 c §:n 3 momentin mukaisia tehtävään nimetyille henkilölle asetettuja soveltuvuutta ja riippumattomuutta koskevia edellytyksiä.

**9 e §. Tiedonsaantioikeus.** Pykälässä on yleinen säännös päätöksenteossa tukevan henkilön oikeudesta saada tietoja niissä asioissa, joita 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettu tuettua päätöksentekoa koskeva päätös koskee. Tukihenkilöllä olisi sen mukaan oikeus saada ne tiedot, joihin potilaalla itsellään on oikeus. Tämä tiedonsaantioikeus tukihenkilöllä olisi sen jälkeen, kun 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös on tehty. Asiasta on selkeyden vuoksi katsottu aiheelliseksi säätää.

**9 f §. Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus.** Tiedot henkilön terveydentilasta tai vammaisuudesta taikka hänen saamistaan terveydenhuollon palvelusta ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä tietoja. Kohta on alaltaan laaja ja ehdoton. Se kattaa tiedot alkaen asiakastiedoista aina etuuksia, palveluja ja hoitoa koskeviin tietoihin. Päätöksenteossa tukeva henkilö ei ehdotetun pykälän mukaan saisi ilman potilaan suostumusta ilmaista tämän terveyden- ja sairaanhoitoa koskevaa tietoa, jonka hän on tuettuun päätöksentekoon liittyvän tehtävän perusteella saanut tietoonsa. Ehdotetussa pykälässä viitattaisiin viranomaisten julkisuudesta annetun lain (621/1999) asiakirjasalaisuutta koskevaan 22 §:ään, vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa koskevaan 23 §:ään sekä salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja koskevaan 24 §:ään. Ehdotettuun pykälään sisältyisi myös viittaus julkisuuslain 35 §:n rangaistussäännökseen.

**15 §. Muutoksenhaku.** Ehdotetussa 9 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätöksenteossa tukevaa henkilöä koskevaan päätökseen saataisiin hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutosta saisi hakea potilas itse, hänen laillinen edustajansa taikka ilmoituksen tekijä. Ilmoituksen tekijästä

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännösehdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

säädetään 9 b §:n 2 momentissa Muutoksenhakua koskeva säännös lisättäisiin potilaslain 15 §:n 1 momentiksi, jolloin nykyinen 15 § siirtyy pykälän 2 momentiksi.

## **2. Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista**

### **2 a luku Päätöksenteossa tukeminen**

**13 a §. Päätöksenteossa tukeminen.** Maakunta voisi tehdä päätöksen asiakkaan tarvitsemasta tuetusta päätöksenteosta. Päätöksenteossa tukemisella tarkoitettaisiin sitä, että päätöksenteossa tukeva henkilö selvittää asiakkaalle tämän käytettävissä olevat toiminta- tai päätösvaihtoehdot ja niiden vaikutukset asiakkaan ymmärtämällä tavalla siten, että asiakas voi tehdä sosiaalihuoltoaan koskevat ratkaisut omaehtoisesti. Asiakkaan päätöksentekoa voitaisiin tukea hänen sosiaalihuoltoaan koskevissa asioissa, jos hänellä on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia muodostaa tai ilmaista sosiaalihuoltoaan koskeva tahtonsa taikka hänellä on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia ymmärtää sosiaalihuoltoaan koskevia selvityksiä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että hän ei saa sosiaalihuoltoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lain nojalla, esimerkiksi holhoustoimilain 29 tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n nojalla. Ehdotetussa pykälässä mainituin edellytyksin voitaisiin käynnistää menettely, jossa asiakkaan avuksi nimettäisiin yksi tai useampi häntä päätöksenteossa tukeva henkilö.

Ehdotettuja säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi annettaessa sosiaalihuollon palveluja henkilölle, jolla on kehitysvamma, muistisairaus, oppimishäiriö, aivovamma tai mielenterveysongelma taikka jokin autismin kirjoon kuuluva kehityshäiriö. Asiakasta voitaisiin tukea päätöksenteossa sosiaalihuollon eri palvelutilanteissa riippuen hänen yksilöllisestä tuen tarpeestaan. Tuen tarve voi kohdistua tahdon muodostamiseen silloin, kun asiakkaalla on vaikeuksia ymmärtää käytettävissään olevat vaihtoehdot tai niiden merkitys. Asiakas voisi myös saada tukea tahtonsa ilmaisemisessa silloin, kun hänellä on vaikeuksia kommunikoida.

Asiakkaan omaa päätöksentekoa voitaisiin tukea siten, että häntä autettaisiin ymmärtämään päätettävän asian tausta, sisältö ja merkitys ja hänelle esitettäisiin erilaisia toiminta- tai päätösvaihtoehtoja sekä niiden mahdollisia hyviä ja huonoja puolia. Kysymykseen tulisivat tilanteet, joissa asiakas ei ilman apua pysty ilmaisemaan sosiaalihuoltoaan koskevaa tahtoaan ymmärrettävällä tavalla, mutta hän kykenee siihen asianmukaisesti autettuna. Kysymykseen tulisivat myös tilanteet, joissa asiakkaan oma päätöksenteko ei olisi mahdollista ilman, että tukihenkilö selvittäisi hänelle hänen käytettävissään olevat vaihtoehdot ja ratkaisujen vaikutukset niin, että hän ne riittävästi ymmärtää. Päätöksenteossa tukemista voitaisiin käyttää yksinomaisena keinona asiakkaan tukemiseksi tai yhdistettynä muiden lakien mukaisiin keinoihin, kuten tulkkaukseen ja henkilökohtaiseen apuun.

Päätöksentekoon tulisi varata riittävästi aikaa, ja tukihenkilö hankkisi tarvittaessa asiassa lisäselvityksiä. Päätöksenteossa tukemiseen kuuluisi myös tuettavan henkilön toiveiden selvittäminen ja niistä kertominen sekä tukeminen päätösten toteuttamisessa.

Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset voisivat tulla sovellettaviksi myös silloin, kun asiakkaalla on pysyvästi, pitkäaikaisesti tai toistuvasti vaikeuksia ymmärtää sosiaalihuoltoaan koskevia selvityksiä. Tällaisia selvityksiä voisivat olla esimerkiksi palvelu-, hoito- tai kuntoutussuunnitelma sekä muut vastaavat suulliset tai kirjalliset selvitykset.

Edellytyksenä päätöksenteossa tukemista koskevien säännösten soveltamiselle olisi kummassakin edellä mainitussa tilanteessa lisäksi se, että asiakas ei saa sosiaalihuoltoonsa soveltuvaa ja riittävää tukea muun lain nojalla. Asiakkaalle soveltumattomasta tuesta olisi kysymys esimerkiksi silloin,

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

kun hän ei ainakaan toistaiseksi olisi edunvalvonnan tarpeessa mutta ei kuitenkaan pärjäisi kokonaan ilman tukea. Riittämättömästä tuesta voisi olla kysymys esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakkaalle olisi nimetty vanhuspalvelulain mukainen vastuutyöntekijä tai vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen avustaja, mutta näillä keinoilla ei kuitenkaan pystyttäisi riittävästi tukemaan asiakasta, jolla on vaikeuksia muodostaa tai ilmaista tahtonsa päätöksenteon yhteydessä. Päätöksenteossa tukemisen säännökset olisivat täydentäviä ja viimesijaisia suhteessa muihin tuen ja avun muotoihin.

Päätöksenteossa tukeminen poikkeaa monelta osin olemassa olevasta edunvalvontajärjestelmästä. Päätöksenteossa tukemisella pyritään mahdollistamaan sosiaalihuollon asiakkaan oma päätöksenteko ja itsemääräämisoikeus, kun taas edunvalvoja tulee päämiehensä sijaan tai rinnalle tekemään päätöksiä asioissa, joita edunvalvojan määräys koskee. Edunvalvojan tehtävänä on pääsääntöisesti edustaa päämiestä tämän omaisuutta ja taloudellisia asioita koskevissa oikeustoimissa. Lisäksi edunvalvojalla saattaa olla suuri joukko päämiehiä, joiden asioita hän hoitaa. Tuettua päätöksentekoa koskevien säännöksiin mukaan asiakkaan päätöksentekoa tukisi henkilö, joka tuntee hänet ja kykenee kommunikoidaan hänen kanssaan. Tarkoituksena on nimenomaisesti mahdollistaa omaehtoinen päätöksenteko henkilölle, jolla on pysyviä, pitkäaikaisia tai toistuvia vaikeuksia muodostaa tai ilmaista tahtonsa, mutta joka kuitenkin kykenee autettuna päättämään omasta puolestaan. Päätöksenteossa tukemista koskevat säännökset olisivat viimesijaisia suhteessa muihin avun ja tuen muotoihin. Jos edunvalvontajärjestelmä kuitenkin soveltuisi ja olisi riittävä vastaamaan asiakkaan tuen tarpeeseen, hänelle ei olisi perusteltua nimetä päätöksenteossa tukevaa henkilöä.

Sosiaalihuollon palvelujen järjestäjän ja tuottajan olisi pyrittävä antamaan asiakkaalle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sosiaalihuoltonsa suunnitteluun ja toteuttamiseen päätöksenteossa tukevan henkilön avulla. Päätöksenteosta tukevaa henkilöä tulisi voida käyttää apuna myös silloin, kun kyse ei ole hallintolaissa tarkoitettusta hallintoasian käsittelystä. Näin uudet säännökset voisivat tulla sovellettaviksi myös tosiasiallisessa hallintotoiminnassa. Tältä osin järjestelmä poikkeaisi hallintolain avustajaa koskevasta sääntelystä, jota se monelta muulta osin muistuttaa. Päätöksenteossa tukemista koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa esimerkiksi merkittävien sosiaalihuoltoa koskevien ratkaisujen tekemiseen, yksilöllisen itsemääräämisoikeussuunnitelman ja muiden suunnitelmien laatimiseen, suostumusten antamiseen, kieltojen tekemiseen sekä tärkeiden päivittäistä hoitoa tai kuntoutusta koskevien ratkaisujen tekemiseen niin, että ne vastaavat asiakkaan tahtoa.

**13 b §.** *Päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireilletulo.* Pykälän 1 momentin mukaan päätöksenteossa tukemista koskeva asia tulisi vireille asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavalle maakunnalle tehtävällä ilmoituksella tai maakunnan omasta aloitteesta.

Pykälän 2 momentin mukaan ilmoituksen päätöksenteossa tukemisen tarpeessa olevasta henkilöstä voisi tehdä asiakas itse, hänen laillinen edustajansa taikka lähimaisensa tai muu läheisensä taikka hänen sosiaalihuollostaan vastaava sosiaalihuollon ammattihenkilö. Asiakkaan saamasta sosiaalihuollon palvelusta vastaavalla henkilöllä on asiakkaan lähipiirin ulkopuolisista tahoista lähtökohtaisesti parhaat edellytykset arvioida tämän tarvetta tuettuun päätöksentekoon.

Ilmoituksen tekemiselle ei asetettaisi tarkempia muotovaatimuksia. Näin ollen asian vireilletuloon sovellettaisiin hallintolain yleissäännöksiä. Pääsääntönä olisi siten kirjallinen vireillepano, mutta asiaa käsittelevän maakunnan suostumuksella ilmoitus voitaisiin tehdä myös suullisesti. Tämä olisi

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

perusteltua esimerkiksi silloin, kun ilmoitus tehtäisiin toimivaltaisessa viranomaisessa muun asian käsittelyn yhteydessä. Jos asiakas itse saattaisi päätöksenteossa tukemista koskevan asian vireille sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavassa maakunnassa, sen tulisi tarvittaessa neuvoa ja avustaa asiakasta siten kuin hallintolain 7 ja 8 §:ssä säädetään.

**13 c §. *Päätöksenteossa tukeva henkilö.*** Pykälän 1 momentin mukaan palvelujen järjestämisestä vastaava maakunta tekisi laissa säädetyin edellytyksin päätöksen asiakasta päätöksenteossa tukevasta henkilöstä, jos viranomaisen arvioisi asiakkaan olevan sosiaalihuollon asiakaslakiin ehdotettujen uusien säännösten tarkoittamalla tavalla päätöksenteossa tukemisen tarpeessa.

Asiakasta tulisi hallintolain 34 §:n mukaisesti kuulla ennen päätöksen tekemistä. Asiakkaalle ei voitaisi nimetä päätöksenteossa tukevaa henkilöä hänen tahtonsa vastaisesti, ja tällaista henkilöä nimettäessä asiakkaan oma tahto olisi aina lähtökohtana. Silloin, kun asia tulisi vireille muutoin kuin asiakkaan aloitteesta, viranomaisen tulisi viipymättä kuulla asiakasta. Jos asiakas vastustaisi päätöksenteossa tukevan henkilön nimeämistä, asian käsittely päättyisi tähän. Päätöksenteossa tukeminen perustuisi siis aina asiakkaan ja päätöksenteossa tukevaksi henkilöksi nimettävän myötävaikutukseen.

Asiakkaalle voitaisiin nimetä joko yksi tai useampi päätöksenteossa tukeva henkilö. Päätöksenteossa tukemista koskevassa päätöksessä tulisi käydä selvästi ilmi, mitä asioita päätöksenteossa tukeminen koskisi. Päätöksestä tulisi myös käydä ilmi tehtävään nimettyjen henkilöiden keskinäinen tehtävänjako ja mahdollinen etusijajärjestys, jos tehtävään nimettäviä henkilöitä on useampia. Päätöksenteossa tukeva henkilö voitaisiin asiakkaan tarpeiden mukaan nimetä toistaiseksi tai määräajaksi taikka tietyn asian käsittelyä varten.

Päätöksenteossa tukevia henkilöitä voisivat olla omaisten ja läheisten lisäksi esimerkiksi järjestöissä toimivat vapaaehtoistyöntekijät. Tuettua päätöksentekoa koskeva järjestelmä olisi myös toteutettavissa maakuntien välisin yhteistoimintasopimuksin niin, että maakunnat osoittaisivat vastavuoroisesti toisilleen työntekijöitä käytettäväksi tähän tehtävään. Tuetun päätöksenteon palvelut voitaisiin myös hankkia muulta tuottajalta. Päätöksenteossa tukevaa henkilöä valittaessa olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, millaisen tuen tarpeessa asiakas on. Tukihenkilön pitäisi esimerkiksi hallita asiakkaan käyttämä kommunikaatiokeino.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tulisi antaa kirjallinen suostumuksensa tehtävään.

Pykälän 3 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tulisi olla tehtävänsä sopiva. Sopivuutta arvioitaessa olisi otettava huomioon muun muassa tehtävään esitetyn henkilön suhde asiakkaaseen. Useassa tapauksessa saattaisi olla tarpeellista varmistua esimerkiksi siitä, että tehtävään ehdotettu henkilö kykenee hyvään yhteistyöhön asiakkaan kanssa. Tehtävän laadusta ja laajuudesta saattaisi myös aiheutua vaatimuksia päätöksenteossa tukevan henkilön valintaan. Hyvin nuorella henkilöllä ei välttämättä olisi tehtävän edellyttämää taitoa ja kokemusta, kun 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätökseen kirjattuja asioita olisi lukumääräisesti paljon.

Tehtävään nimettävä henkilö ei saisi olla palvelus- tai toimeksiantosuhteessa palvelujen järjestäjään tai tuottajaan. Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä ei saisi olla sellaista sidonnaisuutta palvelujen järjestäjään tai tuottajaan, että se vaarantaisi hänen edellytyksensä tukea asiakasta puolueettomasti. On selvää, että tuottajan palveluksessa olevalla, asiakkaan sosiaalihuoltoon osallistuvalla henkilöllä

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

ei yleensä ole edellytyksiä tukea asiakasta hänen päätöksenteossaan silloin, kun asiassa on kyse nimenomaan saman tuottajan asiakkaalle antamista sosiaalihuollon palveluista. Näissä tapauksissa hänen palvelussuhteensa tuottajaan muodostaa sellaisen sidonnaisuuden, joka estää hänen toimimisensa asiakasta päätöksenteossa tukevana henkilönä.

Tehtävään nimettävällä henkilöllä ei myöskään saisi olla henkilökohtaista intressiä asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee. Jos tukihenkilöksi ehdotetulla henkilöllä olisi odotettavissa erityistä hyötyä tai vahinkoa asiassa, jota tuettu päätöksenteko koskee, häntä ei saisi nimetä tehtävään. Koska kysymyksessä olisivat yleensä asiakkaan henkilöä koskevat asiat, on oletettavaa, että hallintolain intressijäävyttä vastaava esteellisyysperuste toteutuisi tuetussa päätöksenteossa vain harvoin. Nämä seikat jäisivät viime kädessä asiaa käsittelevän maakunnan harkittaviksi. Soveltuvuutta ei voitaisi tehtävän luonne huomioon ottaen kuitenkaan arvioida kovin ankarasti, eikä päätöksenteossa tukevalle henkilölle asetettaisi esimerkiksi koulutusta koskevia kelpoisuusvaatimuksia.

Jos asiakas on itse nimennyt tietyn henkilön, jonka hän haluaisi tukevan päätöksentekoaan, maakunta voisi nimetä tehtävään muun henkilön ainoastaan, jos asiakkaan nimeämää henkilöä olisi pidettävä tehtävään soveltumattomana tai asiakkaan nimeämä henkilö ei olisi säännöksessä tarkoitettulla tavalla riippumaton suhteessa palvelujen järjestäjään ja tuottajaan tai tuettua päätöksentekoa koskevaan asiaan.

**13 d §. *Päätöksenteossa tukevan henkilön asema ja tehtävät.*** Pykälän 1 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön tehtävänä olisi selvittää asiakkaalle tämän käytettävissä olevat sosiaalihuollon eri vaihtoehdot ja niiden vaikutukset niin, että asiakas ne riittävästi ymmärtää, sekä auttaa asiakasta tämän tahdon muodostamisessa ja ilmaisemisessa niin, että asiakkaan saama sosiaalihuolto vastaa tämän toivomuksia ja yksilöllisiä tarpeita.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksenteossa tukeva henkilö ei tässä toimessaan tee päätöksiä asiakkaan puolesta. Tilanne on toinen, jos hän toimii esimerkiksi erillisen valtuutuksen johdosta asiakkaan asiamiehenä. Tällöin hänellä on valtuutuksen rajoissa oikeus toimia asiakkaan nimissä eikä ainoastaan tukea hänen päätöksentekoaan nyt esitettävien säännösten mukaisella tavalla.

Pykälän 3 momentin mukaan sosiaalihuollon palvelujen järjestäjän ja tuottajan olisi pyrittävä antamaan laissa säädetyt päätöksenteossa tukemisen edellytykset täyttävälle asiakkaalle mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa sosiaalihuoltonsa suunnitteluun ja toteuttamiseen päätöksenteossa tukevan henkilön avulla. Päätöksenteossa tukevalla henkilöllä olisi oikeus olla läsnä viranomaisessa ja sosiaalihuollon palveluja annettaessa silloin, kun käsitellään asiaa, jossa hän 13 c §:n 1 momentin mukaisen päätöksen perusteella tukee asiakasta päätöksenteossa.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöksenteossa tukevan henkilön 13 c §:n 1 momentin mukaisesti nimenneen maakunnan tulisi vapauttaa päätöksenteossa tukeva henkilö tehtävistään tämän omasta tai tuettavan henkilön pyynnöstä taikka jos tämä viranomaisen perustellusti katsoo, että päätöksenteossa tukeva henkilö ei enää täytä 13 c §:n 3 momentin mukaisia soveltuvuutta ja riippumattomuutta koskevia edellytyksiä.

**13 e §. *Tiedonsaantioikeus.*** Pykälässä on yleinen säännös päätöksenteossa tukevan henkilön oikeudesta saada tietoja niissä asioissa, joita 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettu tuettua päätöksentekoa koskeva päätös koskee. Tukihenkilöllä olisi sen mukaan oikeus saada ne tiedot,

Hallituksen esitysluonnos laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa, säännöshdotukset tuetusta päätöksenteosta 31.1.2017

joihin asiakkaalla itsellään on oikeus. Tämä tiedonsaantioikeus tukihenkilöllä olisi sen jälkeen, kun 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös on tehty. Asiasta on selkeyden vuoksi katsottu aiheelliseksi säännellä.

**13 f §.** *Vaitiolo- ja salassapitovelvollisuus.* Tiedot henkilön sosiaalihuollon asiakkuudesta sekä hänen saamistaan sosiaalihuollon ja kuntoutuksen palveluista ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä tietoja. Kohta on alaltaan laaja ja ehdoton. Se kattaa tiedot alkaen asiakastiedoista aina etuuksia, palveluita ja hoitoa koskeviin tietoihin. Päätöksenteossa tukeva henkilö ei ehdotetun pykälän mukaan saisi ilman asiakkaan suostumusta ilmaista tämän sosiaalihuoltoa koskevaa tietoa, jonka hän on tuettuun päätöksentekoon liittyvän tehtävän perusteella saanut tietoonsa. Ehdotetussa pykälässä viitattaisiin viranomaisten julkisuudesta annetun lain (621/1999) asiakirjasalaisuutta koskevaan 22 §:ään, vaitiolo- ja salassapitovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa koskevaan 23 §:ään sekä salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja koskevaan 24 §:ään. Ehdotettuun pykälään sisältyisi myös viittaus julkisuuslain 35 §:n rangaistussäännökseen.

**28 a §.** *Muutoksenhaku.* Ehdotetussa 13 c §:n 1 momentissa tarkoitettuun päätöksenteossa tukevaa henkilöä koskevaan päätökseen saataisiin hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Muutosta saisi hakea asiakas itse, hänen laillinen edustajansa taikka ilmoituksen tekijä. Ilmoituksen tekijästä säädetään 13 b §:n 2 momentissa Sosiaalihuollon asiakaslakiin ehdotetaan lisättäväksi muutoksenhakua koskeva 28 a §.